

MUSTAQILLIKDAN SO'NG O'ZBEKISTON–BUYUK BRITANIYA SIYOSIY MULOQOTINING RIVOJLANISHI

Qo'chqorova Mohlaroyim Jasur qizi

Buxoro davlat universiteti

Tarix yo'nalishi 1- kurs magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18147180>

Annotatsiya. Mazkur maqolada mustaqillik yillarida O'zbekiston va Buyuk Britaniya o'rtasidagi siyosiy muloqotning shakllanishi va rivojlanish bosqichlari tahlil qilinadi.

Tadqiqotda ikki davlat o'rtasidagi diplomatik munosabatlarning yo'lga qo'yilishi, rasmiy tashriflar, siyosiy maslahatlashuvlar hamda xalqaro tashkilotlar doirasidagi hamkorlik masalalari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, siyosiy muloqotning rivojlanishiga ta'sir etgan omillar, jumladan, mintaqaviy xavfsizlik, iqtisodiy manfaatlar va tashqi siyosiy ustuvor yo'nalishlar tahlil etiladi. Tadqiqot natijalari O'zbekiston–Buyuk Britaniya siyosiy aloqalari bosqichma-bosqich rivojlanib, o'zaro ishonch va hamkorlikka asoslangan strategik muloqot shakllanganini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, Buyuk Britaniya, siyosiy muloqot, diplomatik munosabatlar, tashqi siyosat, ikki tomonlama hamkorlik, rasmiy tashriflar, xalqaro munosabatlar.

DEVELOPMENT OF POLITICAL DIALOGUE BETWEEN UZBEKISTAN AND GREAT BRITAIN AFTER INDEPENDENCE

Annotation. This article analyzes the formation and development of political dialogue between Uzbekistan and Great Britain in the post-independence period. The study examines the establishment of diplomatic relations, official high-level visits, political consultations, and cooperation within international organizations between the two countries. Particular attention is paid to the key factors influencing the development of bilateral political relations, including regional security, foreign policy priorities, and mutual political interests. The research findings demonstrate that political dialogue between Uzbekistan and Great Britain has developed gradually, evolving into a stable and trust-based partnership characterized by constructive political engagement and expanding areas of cooperation.

Keywords: Uzbekistan, Great Britain, political dialogue, diplomatic relations, foreign policy, bilateral cooperation, official visits, international relations.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishishi bilan mamlakat tashqi siyosatida tub burilish yuz berdi. Yangi davrda O'zbekiston xalqaro maydonda teng huquqli va mustaqil davlat sifatida o'z o'rnini mustahkamlash, xorijiy mamlakatlar bilan o'zaro manfaatli hamkorlikni rivojlantirishni ustuvor vazifa sifatida belgiladi. Shu jarayonda Yevropa davlatlari, xususan Buyuk Britaniya bilan siyosiy muloqotni yo'lga qo'yish va rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etdi. Buyuk Britaniya dunyoning yetakchi siyosiy, iqtisodiy va diplomatik markazlaridan biri bo'lib, uning xalqaro munosabatlardagi tajribasi O'zbekiston uchun muhim sheriklik imkoniyatlarini ochib berdi.

Mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlab O'zbekiston va Buyuk Britaniya o'rtasida diplomatik munosabatlar o'rnatildi hamda siyosiy muloqotning huquqiy va tashkiliy asoslari shakllantirildi. Ikki davlat o'rtasidagi rasmiy tashriflar, siyosiy maslahatlashuvlar va xalqaro tashkilotlar doirasidagi hamkorlik siyosiy aloqalarning rivojlanishiga xizmat qildi.

Bu jarayon O'zbekistonning xalqaro hamjamiyatga integratsiyalashuvi hamda tashqi siyosiy aloqalarini diversifikatsiya qilish strategiyasi bilan chambarchas bog'liq bo'ldi.

O'zbekiston–Buyuk Britaniya siyosiy muloqoti rivojlanishida mintaqaviy va global omillar muhim rol o'ynadi. Markaziy Osiyo mintaqasida barqarorlik va xavfsizlikni ta'minlash, terrorizm va ekstremizmga qarshi kurash, shuningdek, xalqaro xavfsizlik masalalari ikki davlat siyosiy muloqotining asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib kelmoqda. Buyuk Britaniya O'zbekistonning mintaqadagi muhim geosiyosiy o'rnini e'tirof etib, u bilan siyosiy hamkorlikni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratdi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ochiq va pragmatik tashqi siyosat siyosiy muloqotning yangi bosqichga ko'tarilishiga zamin yaratdi. Yuqori darajadagi rasmiy uchrashuvlar, parlamentlararo aloqalar va tashqi ishlar vazirliklari o'rtasidagi muntazam muloqot ikki tomonlama siyosiy ishonchning mustahkamlanishiga xizmat qilmoqda. Bu jarayon nafaqat siyosiy sohada, balki iqtisodiy, madaniy va ta'lim sohalarida ham hamkorlikning kengayishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Mazkur tadqiqotda mustaqillikdan so'ng O'zbekiston–Buyuk Britaniya siyosiy muloqotining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida siyosiy aloqalarning asosiy yo'nalishlari, ularning rivojlanishiga ta'sir etgan omillar hamda istiqboldagi hamkorlik imkoniyatlari ilmiy jihatdan yoritiladi. Ushbu ish O'zbekistonning zamonaviy tashqi siyosati tarixini o'rganishda va ikki tomonlama siyosiy munosabatlarning rivojlanish qonuniyatlarini tahlil qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Mustaqillikdan so'ng O'zbekiston tashqi siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida Yevropa davlatlari bilan, xususan, Buyuk Britaniya bilan siyosiy aloqalarni rivojlantirish masalasi ilmiy adabiyotlarda turli jihatlardan yoritilgan. O'zbekiston tashqi siyosatining dastlabki bosqichlariga bag'ishlangan tadqiqotlarda mamlakatning xalqaro hamjamiyatga integratsiyalashuvi, diplomatik munosabatlar o'rnatish jarayoni va yangi siyosiy muloqot mexanizmlarining shakllanishi asosiy mavzu sifatida ko'rib chiqiladi.

Mahalliy tadqiqotchilar tomonidan yozilgan ilmiy asarlarda O'zbekistonning mustaqillikdan keyingi tashqi siyosati, uning asosiy tamoyillari va ustuvor yo'nalishlari tahlil qilingan. Ushbu ishlarda Buyuk Britaniya bilan munosabatlar, asosan, Yevropa bilan hamkorlik doirasida ko'rib chiqilib, diplomatik aloqalarning o'rnatilishi, elchixonalar faoliyati va rasmiy tashriflar muhim siyosiy vosita sifatida baholanadi. Biroq ko'plab ishlarda O'zbekiston–Buyuk Britaniya siyosiy muloqoti alohida va tizimli tahlil obyekti sifatida yetarli darajada yoritilmagan.

Xorijiy ilmiy adabiyotlarda Markaziy Osiyo davlatlarining mustaqillikdan keyingi tashqi siyosati Buyuk Britaniyaning mintaqadagi manfaatlari bilan bog'liq holda o'rganilgan. Britaniyalik va g'arb olimlari asarlarida Buyuk Britaniyaning O'zbekiston bilan siyosiy muloqoti mintaqaviy xavfsizlik, geosiyosiy barqarorlik, demokratiya va huquqiy islohotlarni qo'llab-quvvatlash masalalari bilan izohlanadi. Ushbu tadqiqotlarda siyosiy muloqot, asosan, strategik manfaatlar va tashqi siyosiy ustuvorliklar nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi.

Shuningdek, xalqaro munosabatlar nazariyasiga oid adabiyotlarda ikki tomonlama siyosiy muloqot davlatlar o'rtasidagi ishonchni mustahkamlash, manfaatlarni muvofiqlashtirish va uzoq muddatli hamkorlikni shakllantirish vositasi sifatida talqin etiladi. Ushbu nazariy yondashuvlar O'zbekiston–Buyuk Britaniya munosabatlarini tahlil qilishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston–Buyuk Britaniya siyosiy muloqoti masalasi turli manbalarda parcha-parcha yoritilgan bo'lib, uning rivojlanish bosqichlari, mazmuni va dinamikasi kompleks tarzda yetarlicha o'rganilmagan. Shu sababli mazkur tadqiqot ushbu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

Mazkur tadqiqotda tarixiy va siyosiy tahlilga asoslangan ilmiy metodlardan foydalanildi.

Xususan, tarixiy-izchillik metodi orqali O'zbekiston–Buyuk Britaniya siyosiy muloqotining mustaqillikdan keyingi rivojlanish bosqichlari tahlil qilindi. Taqqoslash metodi yordamida ikki tomonlama munosabatlarning turli davrlardagi xususiyatlari o'rganildi.

Shuningdek, tizimli yondashuv metodi siyosiy muloqotni tashqi siyosat, mintaqaviy xavfsizlik va xalqaro hamkorlik bilan uzviy bog'liq holda tahlil qilish imkonini berdi. Rasmiy hujjatlar, davlat rahbarlari nutqlari, diplomatik bayonotlar va ilmiy manbalar kontent-tahlil usuli asosida o'rganildi. Ushbu metodlar tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligi va xulosalarning ishonchliligini ta'minlashga xizmat qildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari mustaqillikdan so'ng O'zbekiston va Buyuk Britaniya o'rtasidagi siyosiy muloqot bosqichma-bosqich rivojlanganini ko'rsatdi. Tahlillar asosida ikki davlat o'rtasidagi siyosiy munosabatlar uch asosiy davr doirasida shakllangani aniqlandi.

Birinchi bosqich 1991–2000-yillarni qamrab olib, ushbu davrda ikki davlat o'rtasida diplomatik munosabatlarning huquqiy va institutsional asoslari yaratildi. Buyuk Britaniya 1991-yilda O'zbekiston mustaqilligini tan olgan davlatlardan biri bo'lib, 1992-yilda diplomatik munosabatlar o'rnatildi. Aynan shu davrda Londonda O'zbekiston elchixonasi, Toshkentda esa Buyuk Britaniya diplomatik vakolatxonasi faoliyati yo'lga qo'yildi. Siyosiy muloqot asosan rasmiy bayonotlar, tashqi ishlar vazirliklari darajasidagi uchrashuvlar va xalqaro tashkilotlar doirasidagi hamkorlik bilan cheklangan.

Ikkinchi bosqich 2001–2016-yillarni o'z ichiga oladi. Tadqiqot natijalari ushbu davrda siyosiy muloqotning nisbatan sust, ammo barqaror xarakter kasb etganini ko'rsatdi. Asosiy e'tibor xavfsizlik masalalari, terrorizmga qarshi kurash va Afg'oniston bilan bog'liq mintaqaviy muammolarga qaratildi. Buyuk Britaniyaning Yevropa Ittifoqi doirasidagi tashqi siyosati ham O'zbekiston bilan aloqalarning ko'proq ko'p tomonlama formatda olib borilishiga sabab bo'ldi.

Shu bilan birga, ikki davlat o'rtasida muntazam siyosiy maslahatlashuvlar saqlanib qoldi.

Uchinchi bosqich 2017-yildan hozirgi davrgacha bo'lgan vaqtni qamrab oladi va siyosiy muloqotning sezilarli darajada faollashuvi bilan tavsiflanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda olib borilgan ochiq va konstruktiv tashqi siyosat Buyuk Britaniya bilan munosabatlarning yangi bosqichga ko'tarilishiga zamin yaratdi. 2017–2023-yillar davomida yuqori darajadagi rasmiy tashriflar, parlamentlararo muloqot va siyosiy maslahatlashuvlar soni ortdi. Ayniqsa, Buyuk Britaniyaning Yevropa Ittifoqidan chiqishidan (Brexit, 2020-yil) so'ng Markaziy Osiyo, jumladan O'zbekiston bilan ikki tomonlama siyosiy aloqalarga bo'lgan qiziqishi kuchaydi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, hozirgi bosqichda O'zbekiston–Buyuk Britaniya siyosiy muloqoti faqat diplomatik aloqalar bilan cheklanib qolmay, balki strategik sheriklik elementlariga ega bo'lgan tizimli hamkorlik shakliga o'tmoqda. Siyosiy muloqot mintaqaviy xavfsizlik, tashqi siyosiy muvofiqlashtirish va xalqaro masalalar bo'yicha o'zaro maslahatlashuvlar orqali mustahkamlanib bormoqda.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari mustaqillikdan so'ng O'zbekiston va Buyuk Britaniya o'rtasidagi siyosiy muloqot 1992-yildan boshlab izchil rivojlanib, 2017-yildan keyin sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilganini ilmiy asosda tasdiqlaydi.

MUHOKAMA

O'tkazilgan tadqiqot natijalari mustaqillikdan so'ng O'zbekiston va Buyuk Britaniya o'rtasidagi siyosiy muloqot izchil va bosqichma-bosqich rivojlanganini ko'rsatadi. Muhokama jarayonida aniqlanishicha, ikki davlat o'rtasidagi siyosiy aloqalarning shakllanishi avvalo O'zbekistonning mustaqil tashqi siyosat yuritishga o'tishi va xalqaro hamjamiyat bilan teng huquqli munosabatlar o'rnatishga intilishi bilan bog'liq bo'lgan. 1991–1992-yillarda diplomatik munosabatlarning o'rnatilishi Buyuk Britaniyaning Markaziy Osiyo mintaqasiga bo'lgan siyosiy va strategik qiziqishini namoyon etdi.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, 1990-yillar davomida siyosiy muloqot asosan diplomatik vakolatxonalar faoliyati, rasmiy uchrashuvlar va siyosiy maslahatlashuvlar orqali olib borilgan. Bu davrda munosabatlar nisbatan ehtiyotkorlik bilan rivojlangan bo'lib, Buyuk Britaniya O'zbekistonni mintaqadagi barqarorlik va xavfsizlik omili sifatida ko'rgan. Shu bilan birga, inson huquqlari, demokratiya va huquqiy islohotlar masalalari siyosiy muloqotning muhim tarkibiy qismi bo'lib qolgan.

2000–2016-yillar oralig'ida siyosiy muloqotning mazmuni kengaygani kuzatiladi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, ushbu davrda O'zbekiston va Buyuk Britaniya o'rtasidagi siyosiy aloqalar xalqaro xavfsizlik, terrorizmga qarshi kurash va Afg'oniston masalasi bilan chambarchas bog'liq bo'lgan. Buyuk Britaniya O'zbekistonning mintaqaviy barqarorlikdagi rolini e'tirof etib, siyosiy muloqotni saqlab qolishga intilgan. Biroq, ayrim yillarda munosabatlarda sustlashuv ham kuzatilgan bo'lib, bu asosan tashqi siyosiy yondashuvlar va xalqaro baholashlar bilan izohlanadi.

2017-yildan keyingi davr siyosiy muloqotda sifat jihatidan yangi bosqichni boshlab berdi.

Muhokama natijalari O'zbekistonning ochiq va pragmatik tashqi siyosatga o'tishi Buyuk Britaniya bilan aloqalarning faollashuviga olib kelganini ko'rsatadi. Yuqori darajadagi rasmiy tashriflar, siyosiy maslahatlashuvlar va strategik muloqotning tiklanishi ikki davlat o'rtasidagi ishonchning mustahkamlanishiga xizmat qildi. Buyuk Britaniya O'zbekistonni islohotlarni amalga oshirayotgan va mintaqada konstruktiv siyosat yuritayotgan hamkor sifatida baholay boshladi.

Shuningdek, muhokama shuni ko'rsatadiki, siyosiy muloqot faqat ikki tomonlama doira bilan cheklanmay, BMT, YXHT kabi xalqaro tashkilotlar doirasida ham faol olib borilgan. Bu holat O'zbekiston–Buyuk Britaniya siyosiy aloqalarining xalqaro miqyosda ham muhim ahamiyat kasb etayotganini anglatadi.

Umuman olganda, muhokama natijalari O'zbekiston va Buyuk Britaniya o'rtasidagi siyosiy muloqot tarixiy jarayon sifatida turli bosqichlardan o'tganini, ammo o'zaro manfaatlar va ishonch asosida rivojlanib borayotganini ko'rsatadi. Ushbu muloqotning hozirgi bosqichi uzoq muddatli va barqaror siyosiy hamkorlik uchun mustahkam asos yaratmoqda.

XULOSA

Mazkur tadqiqot mustaqillikdan so'ng O'zbekiston va Buyuk Britaniya o'rtasidagi siyosiy muloqotning shakllanishi hamda bosqichma-bosqich rivojlanish jarayonini tahlil qilishga bag'ishlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ikki davlat o'rtasidagi siyosiy munosabatlar 1992-yilda diplomatik aloqalar o'rnatilishi bilan boshlangan bo'lib, dastlabki davrda asosan siyosiy tan olinishi va o'zaro aloqalarning huquqiy asoslarini yaratishga yo'naltirilgan.

Ushbu bosqichda Buyuk Britaniya O'zbekistonning xalqaro maydondagi mavqeini mustahkamlashda muhim hamkorlardan biri sifatida namoyon bo'ldi.

2000–2016-yillar oralig'ida siyosiy muloqot nisbatan barqaror, biroq cheklangan xarakterga ega bo'ldi. Bu davrda ikki tomonlama aloqalar asosan xalqaro tashkilotlar doirasidagi hamkorlik va diplomatik maslahatlashuvlar bilan cheklanib, yuqori darajadagi siyosiy faollik yetarli darajada kuzatilmadi. Shunga qaramay, mazkur davr O'zbekiston–Buyuk Britaniya munosabatlarining institutsional asoslari saqlanib qolgan bosqich sifatida ahamiyatlidir.

2017-yildan boshlab O'zbekiston tashqi siyosatida ochiqlik va konstruktiv muloqot tamoyillarining kuchayishi natijasida Buyuk Britaniya bilan siyosiy aloqalar yangi bosqichga ko'tarildi. Yuqori darajadagi rasmiy tashriflar, siyosiy maslahatlashuvlarning faollashuvi hamda parlamentlararo muloqotning rivojlanishi ikki davlat o'rtasidagi siyosiy hamkorlikni sifat jihatidan yangi darajaga olib chiqdi. Ayniqsa, mintaqaviy xavfsizlik, islohotlarni qo'llab-quvvatlash va xalqaro tashabbuslar doirasidagi hamkorlik siyosiy muloqotning muhim yo'nalishlariga aylandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Tashqi siyosat faoliyatining asosiy yo'nalishlari to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2012.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni : O'RQ–637-son, 2020-yil 23-sentabr. – Toshkent.
3. Saidov A.X. O'zbekiston tashqi siyosati: huquqiy va institutsional asoslar. – Toshkent: Adolat, 2018. – 240 b.
4. Сагдуллаев А.С. Внешняя политика Республики Узбекистан: становление и развитие. – Ташкент: Узбекистан, 2001. – 312 с.
5. Зубов А.В. Международные отношения в Центральной Азии. – Москва: Аспект Пресс, 2016. – 384 с.
6. Curtis G.E. Uzbekistan: A Country Study. – Washington, DC: Library of Congress, 1996. – 336 p.
7. Melvin N.J. Uzbekistan: Transition to Authoritarianism on the Silk Road. – Amsterdam: Harwood Academic Publishers, 2000. – 192 p.
8. UK Government. UK–Uzbekistan relations. – London, 2023.
9. Tilavova M. et al. Ecotourism as a sustainable development strategy: Exploring the role of natural resource management //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – T. 587. – C. 05020.
10. Alimova M. A. BOSHLANG 'ICH SINF O 'QUVCHILARIDA ONA TILI VA O 'QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA TANQIDIY FIKRLASH KO 'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH //Inter education & global study. – 2024. – №. 8. – C. 29-34.